

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
Του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Επικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

**«ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΙΔΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ
ΤΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ. ΜΙΑ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΕΙΔΙΚΟΥ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ»**

**«FACTORS FACING THE USE OF INFORMATION AND
COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE SPECIAL
TREATMENT. A STUDY FOR A SPECIAL PROFESSIONAL
SCHOOL»**

του
ΡΙΖΟΥ ΚΑΡΑΚΑΣΗ

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται
στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τ.Ε.Φ – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο
Πληροφορικής και Επικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της
ένταξης»

Η τριμελής επιτροπή:

1. ΚΟΡΡΕ ΕΙΡΗΝΗ
ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ – Τ.Ε.Φ. Δ.Π.Θ.
2. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΑΘΗ
ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΗ ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ Ι.Π.Τ. Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»
3. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΟΥΚΕΡΗΣ
ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ Ι.Π.Τ. Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

Αθήνα
2019

Περίληψη

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Εργασία αποτελεί μια μελέτη περίπτωσης που διερευνά τους παράγοντες που στέκονται εμπόδιο στην ένταξη των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ) στο ειδικό ΕΠΑΛ. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν με ημιδομημένες συνεντεύξεις από τους εκπαιδευτικούς του ειδικού ΕΠΑΛ Ιλίου. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν υψηλό βαθμό χρησιμοποίησης των ΤΠΕ και θετικές τις θέσεις των εκπαιδευτικών σε σχέση με τη χρήση και την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στο ειδικό ΕΠΑΛ. Επίσης, εντοπίστηκε στους εκπαιδευτικούς ότι οι υπάρχουσες γνώσεις και η αυξημένη αυτοαποτελεσματικότητα που έχουνε στις ΤΠΕ επηρεάζουν θετικά τη χρήση των νέων τεχνολογιών στη διδασκαλία τους, ενώ φαίνεται να εμποδίζει την ενσωμάτωση αυτών στο ειδικό ΕΠΑΛ η έλλειψη διδακτικού χρόνου και ο υπάρχων τεχνολογικός εξοπλισμός. Άλλοι παράγοντες που εντοπίστηκαν είναι η έλλειψη χώρου, η μη ομοιογένεια των τάξεων καθώς και η φιλοσοφία της ειδικής αγωγής. Η συγκεκριμένη ερευνητική προσπάθεια δίνει έναυσμα για περαιτέρω έρευνες, ενώ τα αποτελέσματά της δύναται να χρησιμοποιηθούν για επιπλέον ανάλυση των παραγόντων που δυσκολεύουν την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην ειδική αγωγή.

Λέξεις κλειδιά: ειδικό σχολείο, ΕΠΑΛ, παράγοντες, ενσωμάτωση ΤΠΕ

Abstract

This Postgraduate Work is a case study that explores the factors that hinder the integration of information and communication technologies (ICT) in the EPAL. The data were collected by semi-structured interviews with the teachers of the special EPI of Ilion. The results of the research showed a high degree of utilization of ICT and positive the positions of teachers in relation to the use and exploitation of new technologies in the special EPAL. Teachers also found that existing knowledge and increased self-efficacy in ICTs positively influence the use of new technologies in their teaching, and seems to prevent their inclusion in the special EPAL, the lack of teaching time and the existing technological equipment. Other factors that have been identified are the lack of space, the non-homogeneity of classes, and the philosophy of special education. This research effort

is triggering further research, and its results can be used to further analyze the factors that make it difficult to integrate ICT into special education.

Keywords: special school, EPAL, factors, ICT integration

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Beck, J. (2002). Emerging literacy through Assistive Technology. *TEACHING Exceptional Children*, 35(2), 44-48. Ανακτήθηκε στις 08/01/2015 από eric.ed.gov

BECTA ICT Research, (2004). A review of the research literature on barriers to the uptake of ICT by teachers.

Διαθέσιμο: http://dera.ioe.ac.Uk/1603/1/becta_2004_barrierstouptake_litrev.pdf

Billingsley, B., Israel, M. & Smith, S. (2011). Supporting New Special Education Teachers. How Online Resources and Web 2.0 Technologies Can Help. *Teaching Exceptional Children*, 42 (5), 20-29. Ανακτήθηκε στις 08/01/2015 από eric.ed.gov

Bozdogan, D. & Ozen, R. (2014). Use of ICT technologies and factors affecting preservice ELT teachers' perceived ICT self-efficacy. *Turkish Online Journal of Educational Technology*, 13 (2), 186-196. Ανακτήθηκε στις 27/04/2015 από www.scopus.com

Brodin, J. & Lindstrand, P. (2003). What about ICT in special education? Special educators evaluate information and communication technology as a learning tool. *European Journal of Special Needs Education*, 18 (1), 71-87. Ανακτήθηκε στις 25/01/2015 από PsycINFO

Campigotto, R., McEwen, R., & Demmans Epp, C. (2013). Especially social: Exploring the use of an iOS application in special needs classrooms. *Computers and Education*, 60 (1), 74-86. Ανακτήθηκε στις 25/01/2015 από www.scopus.com

Christinaki, E., Vidakis, N., Triantafyllidis, G. (2013). Facial Expression Recognition Teaching to Preschoolers with Autism: A Natural User Interface approach, In Proceedings of the 6th Balkan Conference in Informatics, September 19-21 2013 (pp. 141-148). Thessaloniki, Greece. Διαθέσιμο στο <http://dl.acm.org>

Cox, M., Preston, C. & Cox, K. (1999). What Factors Support or Prevent Teachers from Using ICT in their Classrooms? Paper presented at the *British Educational Research Association Annual Conference*, University of Sussex, 2-5 September 1999. Brighton. Διαθέσιμο στο <http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/00001304.htm>

Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. (Μεταφ. Κυρανάκης, Σ.). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Cuban, L. (2000). Why are most teachers' infrequent and restrained users of computers? In J. Woodward & L. Cuban (Eds.), *Technology, curriculum and professional development* (pp. 121-137). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Dakich, E. (2009). Teachers' Perceptions about the Barriers and Catalysts for Effective Practices with ICT in Primary Schools. *International Federation for Information Processing -Publications- Ifip*, 302, 445-453. Ανακτήθηκε στις 09/01/2015 από www.scopus.com

Drent, M. & Meelissen, M. (2007). Which Factors Obstruct or Stimulate Teacher Educators to Use ICT Innovatively? *Journal of Computers & Education*, 51 , 187-199. Ανακτήθηκε στις 25/01/2015 από www.scopus.com

Ertmer, P. A. (2005). Teacher pedagogical beliefs: The final frontier in our quest for technology integration? *Educational Technology Research and Development*, 53 (4), 25-39. Ανακτήθηκε στις 15/05/2015 από www.scopus.com

Ertmer, P. & A. T. Ottenbreity-Leftwich, (2010). Teacher Technology Change: How Knowledge, Confidence, Beliefs, and Culture Intersect. *Journal of Research on Technology in Education* 42 (3), 255-284. Ανακτήθηκε στις 09/01/2015 από eric.ed.gov

Fernandez-Lopez, A., Rodriguez-Fortiz, M. J., Rodriguez-Almendros, M. L., & Martinez-Segura, M. J. (2013). Mobile learning technology based on iOS devices to support students with special education needs. *Computers and Education*, 61(1), 77-90. Ανακτήθηκε στις 25/02/2015 από www.scopus.com

Forzani, E. & Leu, D. J. (2012). New Literacies for New Learners: The Need for Digital Technologies in Primary Classrooms. *The Educational Forum*, 76(4), 421-424. Ανακτήθηκε στις 16/02/2015 από www.scopus.com

Grunberg, J. & Summers, M. (1992). Computer Innovation in Schools: a review of selected research literature. *Journal of Information Technology for Teacher Education*, 1(2), 255-276. Ανακτήθηκε στις 25/01/2015 από Βάση δεδομένων Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Grynszpan, O., Weiss, P., Perez-Diaz, F., Gal, E. (2013). Innovative technology-based interventions for autism spectrum disorders: A meta-analysis, *Autism*, 0(0), 1-16. Ανακτήθηκε στις 08/11/2014 από www.scopus.com

Haksiz, M. (2014). Investigation of Tablet Computer Use in Special Education Teachers' Courses. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 141, 1392-1399. Ανακτήθηκε στις 25/02/2015 από Βάση δεδομένων Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Hasselbring, T. S., & Williams Glaser, C. H. (2000). Use the computer technology to help students with special needs. *Future of Children*, 10(2), 102-122. Ανακτήθηκε στις 16/01/2015 από www.scopus.com

Hennessy, S., Ruthven, K. & Brindley, S. (2005). Teacher perspectives on integrating ICT into subject teaching: commitment, constraints, caution, and change. *Journal of Curriculum Studies*, 37(2), 155-192. Ανακτήθηκε στις 02/12/2014 από www.scopus.com

Hermans, R., Tondeur, I, van Braak, J. & Valcke, M. (2008). The impact of primary school teachers' educational beliefs on the classroom use of computers. *Computers & Education*, 51, 1499-1509. Ανακτήθηκε στις 16/01/2015 από www.scopus.com

Hernandez-Ramos, J. P., Martinez-Abad, F., Garcia Penalvo, F. J., Esperanza Herrera Garcia, M., & Rodriguez-Conde, M. J. (2014). Teachers' attitude regarding the use of ICT. A factor reliability and validity study. *Computers in Human Behavior*, 31(1), 509-516. Ανακτήθηκε στις 16/01/2015 από www.scopus.com

Istemic Starcic, A. & Bagon, S. (2014). ICT-supported learning for inclusion of people with special needs: Review of seven educational technology journals, 1970-2011. *British Journal of Educational Technology*, 45(2), 202-230. Ανακτήθηκε στις 26/01/2015 από www.scopus.com

Jacklin, A. & Farr, W. (2005). The Computer in the Classroom: A Medium for Enhancing Social Interaction with Young People with Autistic Spectrum Disorders. *British Journal of Special Educational Studies*, 32(9), 202-210. Ανακτήθηκε στις 26/01/2015 από www.scopus.com

Jamieson-Proctor, R., Burnett, P., Finger, G. & Watson, G. (2006). ICT integration and teachers' confidence in using ICT for teaching and learning in Queensland state schools. *Australasian Journal of Educational Technology*, 22(4), 511-530. Ανακτήθηκε στις 15/01/2015 από eric.ed.gov

Jimoyiannis, A. & Komis, V. (2006). Exploring secondary education teachers' attitudes and beliefs towards ICT adoption in education. *Themes in Education*, 7(2), 181-204. Διαθέσιμο στο http://korinthos.uop.gr/~ajimoyia/files/Jimoyiannis_Komis_2006.pdf

Jimoyiannis, A. & Komis, V. (2007). Examining teachers' beliefs about ICT in education: implications of a teacher preparation programme. *Teacher Development: An international journal of teachers' professional development*, 11(2), 149-173. Ανακτήθηκε στις 09/01/2015 από www.scopus.com

Judge, M. (2013). Mapping out the ICT integration terrain in the school context: identifying the challenges in an innovative project. *Irish Educational Studies*, 32(3), 309-333. Ανακτήθηκε στις 4/12/2014 από www.scopus.com

Kumar, R. (2008). Convergence of ICT and Education. *World Academy of Science, Engineering and Technology*, 30, 556-559. Ανακτήθηκε στις 25/01/2015 από www.scopus.com

Kumar, D. & Wilson, C. (1997). Computer Technology, Science Education, and Students with Learning Disabilities. *Journal of Science Education and Technology*, 6(2), 155-160. Ανακτήθηκε στις 08/02/2015 από www.scopus.com

Lawless, K. & Pellegrino, J. (2007). Professional Development in Integrating Technology Into Teaching and Learning: Knowns, Unknowns, and Ways to Pursue Better Questions and Answers. *Review of Educational Research*, 77(4), 575-614. Ανακτήθηκε στις 08/02/2015 από www.scopus.com

Lewis, N. & Neill, S. (2001). Portable computers for teachers and support services working with pupils with special educational needs: an evaluation of the 1999 United Kingdom Department for Education and Employment scheme. *British Journal of Educational Technology*, 32(3), 301-315. Ανακτήθηκε στις 25/01/2015 από Βάση δεδομένων Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

MacArthur, C. A. & Malouf, D. B. (1991). Teachers' beliefs, plans, and decisions about computer-based instruction. *The Journal of Special Education*, 25(1), 44-72. Ανακτήθηκε στις 25/01/2015 από PsycINFO

Madden, A., Ford, N., Miller, D., & Levy, P. (2005). Using the Internet in teaching: The views of practitioners (A survey of the views of secondary school teachers in Sheffield, UK). *British Journal of Educational Technology*, 36(2), 255-280. Ανακτήθηκε στις 08/02/15 από eric.ed.gov

Mavrou, K., Lewis, A., & Douglas, G. (2010). Researching computer-based collaborative learning in inclusive classrooms in Cyprus: The role of the computer in pupils' interaction. *British Journal of Educational Technology*, 47(3), 486-501. Ανακτήθηκε στις 07/01/2015 από www.scopus.com

McGarr, O., & Kearney, G. (2009). The Role of the Teaching Principal in Promoting ICT Use in Small Primary Schools in Ireland. *Technology, Pedagogy and Education* 75(1), 87-102. Ανακτήθηκε στις 07/01/2015 από www.scopus.com

McCarrick, K. & Xiaoming, (2007). Buried treasure: The impact of computer use on young children's social, cognitive, language development and motivation. *AACE Journal*, 75(1), 73-95. Ανακτήθηκε στις 07/01/2015 από eric.ed.gov

Mintz, J., Branch, C., March, C., & Lerman, S. (2012). Key factors mediating the use of a mobile technology tool designed to develop social and life skills in children with autistic spectrum disorders. *Computers and Education*, 55(1), 53-62. Ανακτήθηκε

Mueller, J., Wood, E., Willoughby, T., Ross, C. & Specht, J. (2008). Identifying discriminating variables between teachers who fully integrate computers and teachers with limited integration. *Computers & Education*, 51, 1523-1537. Ανακτήθηκε στις 03/11/2014 από www.scopus.com

Mumtaz, S. (2000). Factors affecting teachers' use of information and communications technology: a review of the literature. *Journal of Information Technology for Teacher Education*, 9(3), 319-342. Ανακτήθηκε στις 03/11/2014 από www.scopus.com

Nam, C. S., Bahn, S., & Lee, R. (2013). Acceptance of assistive technology by special education teachers: A structural equation model approach. *International Journal of Human - Computer Interaction*, 29(5), 365-377. Ανακτήθηκε στις 26/01/2015 από www.scopus.com

O'Brien, C., Aguinaga, N., Hines, R. & Hartshorne, R. (2011). Using contemporary technology tools to improve the effectiveness of teacher educators in special education. *Rural Special Education Quarterly*, 30(3), 33-40. Ανακτήθηκε στις 08/01/2015 από Βάση δεδομένων Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Pelgrum, W. J. (2001). Obstacles to the integration of ICT in education: results from a worldwide educational assessment. *Computers & Education*, 37(2), 163-187. Ανακτήθηκε στις 26/01/2015 από www.scopus.com

Peltenburg, M., Van den Heuvel-Panhuizen, M. & Robitzsch, A. (2010). ICT-based dynamic assessment to reveal special education students' potential in mathematics. *Research Papers in Education*, 25(3), 319-334. Ανακτήθηκε στις 07/11/2014 από www.scopus.com

Peruta, A., Ryan, W., & Engelsman, R. (2013). Social media branding strategies for higher education: Comparing facebook pages and web sites. *International Journal of Technology, Knowledge and Society*, 9(1), 11-23. Ανακτήθηκε στις 03/03/2015 από www.scopus.com

Postholm, M., B. (2007). The advantages and disadvantages of using ICT as a mediating artefact in classrooms compared to alternative tools. *Teachers and Teaching: theory and practice*, 13(6), 587-599. Ανακτήθηκε στις 8/12/2014 από www.scopus.com

Ramdoss, S., Lang, R., Mulloy, A., Franco, J., O'Reilly, M., Didden, R., & Lancioni, G. (2011). Use of computer-based interventions to teach communication skills to children with autism spectrum disorders: A systematic review. *Journal of Behavioral Education*, 20(1), 55-76. Ανακτήθηκε στις 8/12/2014 από www.scopus.com

Reis, M. G. A. D., Cabral, L., Peres, E., Bessa, M., Valente, A., Morais, R., et al. (2010). Using information technology based exercises in primary mathematics teaching of children with cerebral palsy and mental retardation: A case study. *Turkish Online Journal of Educational Technology*, 9(3), 106-118. Ανακτήθηκε στις 6/01/2015 από www.scopus.com

Smeets, E. (2005). Does ICT contribute to powerful learning environments in primary education? *Computers & Education*, 44(3), 343-355. Ανακτήθηκε στις 26/01/2015 από eric.ed.gov

Somekh, B. (2008). Factors affecting teachers' pedagogical adoption of ICT. In J. Voogt, & G. Knezek (Eds.), *International handbook of information technology in primary and secondary education*. Berlin Heidelberg New York: Springer.

Teles, R. O. & Santos, M. (2012). Υποστηρικτικές τεχνολογίες. Στο Εγκεφαλική Παράλυση. Εγχειρίδιο Κατάρτισης για Εθνείς και Δασκάλους. Διαθέσιμο: http://www.cp-pack.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=80&Itemid=79&lang=el

Tondeur, T, Van Keer, H., Van Braak, J. & Valcke, M. (2008). ICT integration in the classroom: Challenging the potential of a school policy. *Computers & Education*, 51, 212-223. Ανακτήθηκε στις 25/01/2015 από www.scopus.com

Unal, S. & Ozturk, I. (2012). Barriers to ITC Integration into Teachers' Classroom Practices: Lessons from a Case Study on Social Studies Teachers in Turkey. *World Applied Sciences Journal*, 18(7), 939-944. Ανακτήθηκε στις 25/01/2015 από www.scopus.com

Verma, G. K. & Mallick, K. (2004). *Εκπαιδευτική έρευνα: θεωρητικές προσεγγίσεις και τεχνικές*. (Μεταφ. Ε. Γρίβα) (Επιμ. Α. Παπασταμάτης). Αθήνα: Τυπωθήτω.

Wikan, G. & Molster, T. (2011). Norwegian secondary school teachers and ICT. *European Journal of Teacher Education*, 34(2), 209-218. Ανακτήθηκε στις 31/05/2015 από www.scopus.com

Williams, P. (2005). Using information and communication technology with special educational needs students. *Aslib Proceedings: New Information Perspectives*, 57(6), 539-553. Ανακτήθηκε στις 08/12/2014 από www.scopus.com

Williams, P., Jamali H. R., Nicholas, D. (2006). Using ICT with people with special education needs: what the literature tell us. *Aslib Proceedings*, 58(4), 330-345. Ανακτήθηκε στις 26/01/2015 από www.scopus.com

Wood, E., Mueller, J., Willoughby, T., Specht, J. & Deyoung, T. (2005). Teachers' Perceptions: barriers and supports to using technology in the classroom. *Education, Communication & Information*, 5(2), 183-206. Ανακτήθηκε στις 08/12/2014 από www.scopus.com

Yin, R. (2003). *Case study research: design and methods*. Thousand Oaks, London: Sage.

Zisimopoulos, D., Sigafos, J. & Koutromanos, G. (2011). Using video prompting and constant time delay to teach an internet search basic skill to students with intellectual disabilities. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 46(2), 238-250. Ανακτήθηκε στις 16/02/2015 από www.scopus.com

Ελληνόγλωσση

Αβραμίδης, Η. & Καλύβα, Ε. (2006). *Μέθοδοι Έρευνας στην Ειδική Αγωγή*. Αθήνα: Παπαζήση.

Αγαπιάδου, Π. & Οικονομίδης, Κ. (2011). Η παιδαγωγική αξιοποίηση του μαθήματος της Πληροφορικής στην Ειδική Αγωγή -Ευαισθητοποίηση των μαθητών χάριν του περιβάλλοντος. Μία διδακτική προσέγγιση για τη διαχείριση των απορριμμάτων - ανακύκλωση. Πρακτικά 2ου πανελληνίου συνεδρίου «Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην

Εκπαιδευτική Διαδικασία», 28-30 Απριλίου 2011. Πάτρα. Ανακτήθηκε στις 25/01/2015 από www.etpe.gr

Αγγελοπούλου, Δ. (2011). Παιδαγωγική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και εκπαιδευτικά λογισμικά για μαθητές με ή χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Στο Ε. Παπάνης, Π. Ειαβρίμης, Βίκη Α. (Επιμ.), *Έρευνα και Εκπαιδευτική Πράξη στην Ειδική Αγωγή* (σ. 187-214). Αθήνα: Σιδέρης.

Αναλυτικά προγράμματα σπουδών για μαθητές με αυτισμό, (2004). Υπουργείο εθνικής παιδείας και θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Τμήμα ειδικής αγωγής.

Διαθέσιμο:http://www.pi-schools.gr/special_education_new/html/gr/8emata/analytika/analytika.htm

Αναλυτικά προγράμματα σπουδών για μαθητές με βαριά νοητική καθυστέρηση, (2004). Υπουργείο εθνικής παιδείας και θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Τμήμα ειδικής αγωγής.

Διαθέσιμο: <http://www.specialeducation.gr/frontend/article.php?aid=240&cid=71>

Αναλυτικά προγράμματα σπουδών για μαθητές με ελαφρά και μέτρια νοητική καθυστέρηση, (2004). Υπουργείο εθνικής παιδείας και θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Τμήμα ειδικής αγωγής.

Διαθέσιμο: <http://www.specialeducation.gr/frontend/article.php?aid=240&cid=71>

Αναλυτικά προγράμματα σπουδών για μαθητές με προβλήματα ακοής για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, (2004). Υπουργείο εθνικής παιδείας και θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Τμήμα ειδικής αγωγής.

Διαθέσιμο:<http://www.pi-schools.gr/specialeducationnew/html/gr/8emata/analvtika/analvtika.htm>

Αναλυτικά προγράμματα σπουδών για μαθητές με προβλήματα όρασης, (2004). Υπουργείο εθνικής παιδείας και θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Τμήμα ειδικής αγωγής.

Διαθέσιμο:http://www.pi-schools.gr/special_education_new/html/gr/8emata/analytika/analytika.htm

Αναστασιάδης, Π., Μικρόπουλος, Α., Μπέλλου, Ι, Παπαχρήστος, Ν., Παπαναστασίου, Γ., Σιμωνιάς, Κ., Σοφός, Λ., Τριανταφυλλίδης, Α., Φιλιππούσης, Γ., Φραγκάκη, Μ. (2010). *Ο Διαδραστικός Πίνακας στη Σχολική Τάξη. Παιδαγωγικές προσεγγίσεις-διδασκτικές εφαρμογές* (Μέρος α). Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών για

την Αξιοποίηση και Εφαρμογή των ΤΠΕ στη Διδακτική Πράξη» του Ε.Π. «Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση». Εγχειρίδιο σχετικά με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την Αξιοποίηση και Εφαρμογή των ΤΠΕ στη Διδακτική Πράξη του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση».

Αναστασιάδης, Π., Μικρόπουλος, Α., Σοφός, Α., Φραγκάκη, Μ. (2011). Ο Διαδραστικός Πίνακας στη σχολική τάξη μέσα από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας: Παιδαγωγικές προσεγγίσεις. Πρακτικά 2ου πανελληνίου συνεδρίου «Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία», 28-30 Απριλίου 2011. Πάτρα. Ανακτήθηκε στις 07/12/2014 από www.etpe.gr

Βακάλης Ε. & Σιβρή Ε. (2008). Η συμβολή των ΤΠΕ στην ειδική αγωγή (δυσαριθμησία και εκπαιδευτικό λογισμικό. Πρακτικά 1ου Πανελληνίου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου Ημαθίας «Ψηφιακό υλικό για την υποστήριξη του παιδαγωγικού έργου των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας & Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης», 9-11 Μαΐου 2008. Νάουσα. Ανακτήθηκε στις 08/01/2015 από <http://ekped.gr/praktika/index.htm>

Βάμβουκας, Μ. (2006). *Εισαγωγή στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και μεθοδολογία*. (8η έκδοση). Αθήνα: Ερηγόρης.

Γαβρίμης, Π., Παπάνης, Ε., Νεοφώτιστος, Β., Βαλκάνος, Ε. (2010). Απόψεις εκπαιδευτικών για την εφαρμογή των ΤΠΕ στην εκπαίδευση. Πρακτικά 7^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου «Οι ΤΠΕ στην εκπαίδευση», 23-26 Σεπτεμβρίου 2010, Κόρινθος. Ανακτήθηκε στις 28/02/2015 από www.etpe.gr

Δημητρακοπούλου, Α. (2003). Διαστάσεις αξιοποίησης των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην ελληνική εκπαίδευση: υπάρχουσα κατάσταση και ενέργειες βελτίωσης. Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της επικοινωνίας στη Διδακτική Πράξη», 9-11 Μαΐου 2003. Σύρος. Ανακτήθηκε στις 09/01/2015 από www.etpe.gr

Δούκα, Μ. & Μπράτισης, Θ. (2013). Ανάπτυξη εκπαιδευτικού λογισμικού για ΑμΕΑ: Πιλοτική εφαρμογή σε Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Πρακτικά 3^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου «Ένταξη των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία» της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης ΤΠΕ στην Εκπαίδευση (ΕΤΠΕ), Τμήμα Ψηφιακών Συστημάτων, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 10-12 Μαΐου 2013. Πειραιάς. Ανακτήθηκε στις 09/01/2015 από www.etpe.gr

Εφόπουλος, Β., Δανηλίδου, Ε., Κουτσοκώστα, Β., Σταγιόπουλος, Π. (2014). Η αξιοποίηση εκπαιδευτικών λογισμικών στην ειδική αγωγή και εκπαίδευση. Ενώσεις και απόψεις εκπαιδευτικών. Πρακτικά Εργασιών 8ου Πανελληνίου Συνεδρίου Καθηγητών Πληροφορικής, Βόλος, 28-30 Μαρτίου 2014. Ανακτήθηκε στις 25/01/2015 από <http://pekar.tsopokis.gr/synedrio/praktika/>

Ζαράνης, Ν. & Οικονομίδης, Β. (2009). *Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην Προσχολική Εκπαίδευση. Θεωρητική Επισκόπηση και Εμπειρική Διερεύνηση*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. (2η εκδ.). Αθήνα: Κριτική.

Καζάκου, Μ. & Σούλης, Σ. (2013). Η ανατροφοδότηση στην Ειδική Εκπαίδευση: μια πιλοτική εφαρμογή με χρήση ΤΠΕ ή αλλιώς από το... 'Λάθος. Ξαναπροσπάθησε.' στο... 'Θυμήσου και απάντησε'. Πρακτικά 3^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου ειδικής αγωγής, 11-14 Απριλίου 2013. Αθήνα.

Καλύβα Ε. (2005). *Αυτισμός: Εκπαιδευτικές και θεραπευτικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Παπαζήση.

Καρασαββίδης Η. (2003). Ψηφιακός αλφαριθμητισμός στο δημοτικό σχολείο: η περίπτωση της σύνταξης μιας e-φημερίδας από μαθητές ε' & στ' δημοτικού. Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της επικοινωνίας στη Διδακτική Πράξη», 9-11 Μαΐου 2003. Σύρος. Ανακτήθηκε στις 04/12/2014 από www.etpe.gr

Καρασαββίδης, Η. & Κάλλιας, Β. (2012). Η ένταξη και η προστιθέμενη αξία των ΤΠΕ στους διδακτικούς σχεδιασμούς εκπαιδευόμενων στο ΠΑΚΕ Θεσσαλίας - μια μελέτη περίπτωσης. Πρακτικά 8^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου «Τεχνολογίες Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση», 28-30 Σεπτεμβρίου. Βόλος. Ανακτήθηκε στις 04/12/2014 από www.etpe.gr

Κόμης, Β. (2004). *Εισαγωγή στις εκπαιδευτικές εφαρμογές των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών*. Αθήνα: Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών.

Λαμπροπούλου, Α., Τσιατά, Χ., Χατζημιχαήλ, Ε., Κανάρη, Κ. (2004). *Οι Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση: Συγκριτική μελέτη των στάσεων και αντιλήψεων των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ειδικής αγωγής*.

Πρακτικά 1ου εκπαιδευτικού συνεδρίου «Το Ελληνικό Σχολείο και οι προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνίας», 12-14 Μαΐου. Ιωάννινα

Μακράκης, Β. (2000), *Υπερμέσα στην εκπαίδευση: Μια κοινωνικο-επικοινωνιακή προσέγγιση*. Αθήνα, Μεταίχμιο.

Μαυρογιώργος, Γ. (2001). Κάνουν οι θές τεχνολογίες «θαύματα»; Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της επικοινωνίας στη Διδακτική Πράξη», 11-13 Μαΐου 2001 (σελ. 514-520). Σύρος. Ανακτήθηκε στις 04/12/2014 από www.etpe.gr

Μαυροπούλου, Σ. (2011). Αποτελεσματικές εκπαιδευτικές προσεγγίσεις και διδακτικές στρατηγικές για τα παιδιά στο φάσμα του αυτισμού. Στο Σ. Παντελιάδου & Β. Αργυρόπουλος (Επιμ.), *Ειδική Αγωγή: Από την έρευνα στη διδακτική πράξη*. Αθήνα: Πεδίο.

Μήτκας, Κ., Τσουλής, Μ. & Πόθος, Δ. (2014). Αξιοποίηση και εφαρμογή των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη. Ο Ρόλος της σχολικής μονάδας. Μελέτη Περίπτωσης. Πρακτικά 3ου Πανελληνίου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου Ημαθίας «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνιών στη διδακτική πράξη», 4-6 Απριλίου 2014. Νάουσα. Ανακτήθηκε στις 26/01/2015 από <http://hmathia14.ekped.gr/praktika14/index.html>

Μητσιοπούλου, Ο. & Βεκύρη, Ι. (2011). Ατομικοί και σχολικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη χρήση ΤΠΕ στη διδασκαλία από εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Πρακτικά 2ου πανελληνίου συνεδρίου «Ένταξη και χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία», 28-30 Απριλίου 2011. Πάτρα. Ανακτήθηκε στις 04/12/2014 από www.etpe.gr

Μικρόπουλος Α. (2000). *Εκπαιδευτικό λογισμικό: Θέματα σχεδίασης και αξιολόγησης λογισμικού υπερμέσων*. Αθήνα: Κλειδάριθμος.

Μπαράκος, Κ. (2008). *Στάσεις και απόψεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας ειδικής αγωγής για το ρόλο των ΤΠΕ στην ειδική εκπαίδευση*. Διπλωματική εργασία. Πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών «Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης». Παιδαγωγικό τμήμα δημοτικής εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Μπούγιας, Ι. & Δημητριάδης Σ. (2006). Εκπαιδευτική καινοτομία στο σχολείο με την υποστήριξη Τ.Π.Ε: Πιλοτικά αποτελέσματα από έρευνα ερωτηματολογίου. Πρακτικά 5^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας

και της Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση», 5-8 Οκτωβρίου 2006. Θεσσαλονίκη.
Ανακτήθηκε στις 04/12/2014 από www.etpe.gr

Μπούτσκου, Ε. (2010). Νέες τεχνολογίες και ένταξη: Προσβασιμότητα και περιορισμοί. Στο Ν. Πολεμικός, Μ. Καϊλα, Ε. Θεοδωροπούλου & Β. Στρογγυλός (Επιμ.), *Εκπαίδευση παιδιών με ειδικές ανάγκες: Μια πολυπρισματική προσέγγιση*, (σελ. 269-281). Αθήνα: Πεδίο.

Μπράτιτσης, Θ. & Κανδρούδη, Μ. (2011). Ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες με ΤΠΕ στο δημοτικό και κοινωνικοποίηση μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες: Διεθνείς τάσεις και μία μελέτη περίπτωσης στη Ε' Δημοτικού. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 4(1-3), 39-60. Ανακτήθηκε στις 26/01/2015 από <http://earthlab.uoi.gr/thete/index.php/thete>

Νιάρρου, Β. & Γρουσουζάκου, Ε. (2007). Ο διαδραστικός πίνακας στην εκπαίδευση. Στο Ν. Δαπόντες & Ν. Τζιμόπουλος (Επιμ.), *4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της επικοινωνίας στη Διδακτική Πράξη»*, 4-6 Μαΐου 2007 (σελ. 682-692). Σύρος.

Νικολοπούλου, Κ. (2011). *Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και των επικοινωνιών στην προσχολική εκπαίδευση* (2η εκδ.). Αθήνα: Πατάκη.

Νικολοπούλου, Κ. (2013). Λόγοι χρήσης και τρόποι ένταξης του υπολογιστή σε τάξεις νηπιαγωγείων: Δεδομένα από την Αττική. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 6(1-2), 85-94. Ανακτήθηκε στις 26/01/2015 από <http://earthlab.uoi.gr/thete/index.php/thete>

Ντάσιου, Ε. & Τσιώκος, Δ. (2013). Πολυμεσική Εφαρμογή για Παιδιά με Αυτισμό. Πρακτικά 3^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου «Ένταξη των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία» της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης ΤΠΕ στην Εκπαίδευση (ΕΤΠΕ), Τμήμα Ψηφιακών Συστημάτων, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 10-12 Μαΐου 2013. Πειραιάς. Ανακτήθηκε στις 04/12/2014 από www.etpe.gr

Παναγιωτίδου, Σ-Μ. & Κάλλιας, Β. (2008). Είναι Εφικτή στη Σχολική Μονάδα της Ελληνικής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης η Εφαρμογή Χαρακτηριστικών Ηγεσίας που έχουν Αναδειχθεί ως Κρίσιμα για την Εισαγωγή των ΤΠΕ σε Αγγλοσαξονικές Σχολικές Μονάδες; Πρακτικά 6^{ου} πανελλήνιου συνεδρίου «Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση», 25-28 Σεπτεμβρίου 2008. Λεμεσός, Κύπρος. Ανακτήθηκε στις 04/12/2014 από www.etpe.gr

Παπαδάκης, Σ. & Χατζηπερής, Ν. (2001). *Βασικές δεξιότητες στις τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Παρασκευόπουλος, Μ. (2002). Η συμβολή των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην Οργάνωση του Τμήματος Ένταξης και στη Δημιουργία Εξατομικευμένων Προγραμμάτων. Πρακτικά 3^{ου} Συνεδρίου ΕΤΠΕ, «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση», Τόμος Α', Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 26-29 Σεπτεμβρίου 2002. Ρόδος. Ανακτήθηκε στις 04/12/2014 από www.etpe.gr

Πάυλου, Β. & Βρυωνίδης, Μ. (2008). Διερεύνηση παραγόντων που σχετίζονται με τις στάσεις των Εκπαιδευτικών ως προς τη χρήση υπολογιστών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Πρακτικά 6^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου «Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση», 25-28 Σεπτεμβρίου 2008. Λεμεσός, Κύπρος. Ανακτήθηκε στις 04/12/2014 από www.etpe.gr

Πέτρου, Α. & Δημητρακοπούλου, Α. (2005). Αξιοποίηση των εργαλείων επικοινωνίας από παιδιά με σωματικές αναπηρίες. Πρακτικά 3^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της επικοινωνίας στη Διδακτική Πράξη», 13-15 Μαΐου 2005, Σύρος. Ανακτήθηκε στις 04/12/2014 από www.etpe.gr

Πολίτης, Π., Ρούσος, Π., Καραμάνης, Μ. & Τσαούσης, Γ. (2000). Αξιολόγηση της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στα πλαίσια του έργου ΟΔΥΣΣΕΑΣ. Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου συνεδρίου «Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση», Οκτώβριος 2000. Πάτρα. Ανακτήθηκε στις 04/12/2014 από www.etpe.gr

Ράπτης, Α. & Ράπτη, Α. (2003). *Μάθηση και διδασκαλία στην εποχή της Πληροφορίας*. Τόμος Α. Αθήνα: Εκδόσεις Α. Ράπτη.

Ρουσομάνης, Κ. (2007). Διερεύνηση εκπαιδευτικών αναγκών των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την εφαρμογή και αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.) στην εκπαιδευτική διαδικασία. Πρακτικά 4^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της επικοινωνίας στη Διδακτική Πράξη», 4-6 Μαΐου 2007, Σύρος.

Σταλίκας, Α. (2005). *Μέθοδοι έρευνας στην ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Τζάρτζας, Γ., Σβολόπουλος, Β., Βερέβη, Α., Πατούνα, Α. & Θωμαδάκη, Ε. (2002). Η Ενσωμάτωση των Νέων Τεχνολογιών στη Διδακτική Πράξη. Πρακτικά 3^{ου} Συνεδρίου *ΕΤΠΕ*, «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση», Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 26-29 Σεπτεμβρίου 2002. Ρόδος. Ανακτήθηκε στις 08/12/2014 από www.etpe.gr

Τζιμογιάννης Α. & Κόμης Β. (2006). Οι ΤΠΕ στην εκπαίδευση: Διερευνώντας τις απόψεις εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Πρακτικά 5^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση», 5-8 Οκτωβρίου 2006. Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε στις 08/12/2014 από www.etpe.gr

Τζιμόπουλος, Ν. (2001). Αξιοποίηση των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας στη διδακτική πράξη: Η περίπτωση των Κυκλάδων. Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της επικοινωνίας στη Διδακτική Πράξη», 11-13 Μαΐου 2001. Σύρος. Ανακτήθηκε στις 08/12/2014 από www.etpe.gr

Φραγκάκη, Μ. (2011). Η τεχνολογία στην Ειδική Αγωγή: Ένα εναλλακτικό μέσο σε μια πολυμορφική εκπαίδευση. Πρακτικά 6^{ου} Διεθνούς συνεδρίου για την Ανοικτή και εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, 4-6 Νοεμβρίου 2011. Λουτράκι. Ανακτήθηκε στις 08/12/2014 από <http://icodl.openet.gr/index.php/icodl/2011/schedConf/presentations>

Χαραλάμπους, Κ. & Ιωάννου, Ι. (2008). Πόσο Κοντά Είμαστε στην Ένταξη των ΤΠΕ στις Διαδικασίες Διδασκαλίας και Μάθησης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση; Η Περίπτωση των Σχολείων της Πόλης της Λευκωσίας. Πρακτικά 6^{ου} πανελληνίου συνεδρίου «Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση», 25-28 Σεπτεμβρίου 2008. Λεμεσός, Κύπρος. Ανακτήθηκε στις 08/12/2014 από www.etpe.gr

Ψαθοπούλου, Π. & Καλαμάκη, Κ. (2013). Χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία. Μελέτη περίπτωσης σε ειδικό δημοτικό σχολείο. Πρακτικά 3^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου « Ένταξη των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία» της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης ΤΠΕ στην Εκπαίδευση (ΕΤΠΕ), Τμήμα Ψηφιακών Συστημάτων, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 10-12 Μαΐου 2013. Πειραιάς. Ανακτήθηκε στις 08/12/2014 από www.etpe.gr